

ÉN, THÉSZEUSZ

„... és mégis,
hogyha valamit tudok,

phát ezt tudom e
forró folyosót,

nyílegyenes
labirintust...”

*(Pilinszky János:
Egyenes labirintus)*

„Néhány röpke
óra leforgása alatt

megismertem a
szerelmet, és szem-

benéztem a
halállal.”

*(Jorge Luis Borges:
Az ajándékok éjszakája)*

MÁR DÉLUTÁN VOLT, amikor arra ébredtem,
hogy fázom. Felöltözve, de takaró nélkül feküdtem egy alvadtvér színű díványon,
és nem tudtam, hol vagyok. Felemeltem a fejemet. Az asztalon borosüvegek,

pörköltmaradékkal, cigarettacsikkal teli tányérok, vörösbor-lepedékes poharak: egy banális tivornya nyomai, bár akkor nem éreztem banálisnak, mert tizenkilenc éves voltam, és egész addigi életemben most először rúgtam be istenigazából. Lassan felfogtam, hová kerültem: Zoltán autóbusz-karosszériából összetákolta hétvégi házába, amelybe egy ormótlan vaskályhát is beállított, hogy télen is kiruccan hasson egy-egy jó bulira a barátaival vagy elszántabb nőcskékkal (hogy irigyeltem őt értük!). A kályha régen kialudt, a jégvirágos ablaksor a kinti fehérség hidegét sugározta, és a halántékomban lüktetni kezdett a másnaposság. Zoltán a kétszemélyes vaságyon hevert keresztben, minden pokrócot, párnát maga köré gyűjtve – nekem ezért nem jutott belőlük. Felültem, az órámra néztem, és megrémültem. Fél négy van, és nekünk háromnegyed hétre a tiszti klubban kell lennünk, sőt, nekem még haza kell szaladnom átöltözni – szabadságos katonaként nem jelenhetek meg ott civilben. Megpróbáltam felrázni Zoltánt, kibontogatva a takaróiból, hogy a hidegtől magához térjen. „Hagyj békén!” – nyöszörögte. – „Aludni akarok.” – Hiába győzködtem, hogy ha nem érünk oda idejében, nem lesz Thészeusz, és akkor megtörténik az, amit tegnap – már nagyon részegen – elárult nekem. – „Menj egyedül, vidd a Trabantot!” – „De hát én nem tudok vezetni.” – „Nem baj. Azelőtt én se tudtam” – morogta, és befúrta magát a párnák közé. Kétségbeesés fogott el, ám nem tehettem mást, vacogva belebújtam a kabátomba, és kirohantam a házból. A kocsival nem kísérleteztem; a behavazott szántáson átvágva elbukdácsoltam az országútig, amely az ártéri erdő gátjától tizenegy kilométer hosszan, nyílegyenesen vezet a város központjáiig.

 TEGNAP REGGEL érkeztem Sárdra. A laktanyából késő délután engedtek el, a közvetlen vonatot már lekéstem, ezért a fél országot megkerülve, egész éjszaka utaztam, de bármilyen törődött voltam, először nem haza mentem. Edittel szerettem volna találkozni, aki ugyan nem válaszolt a leveleimre, mégis azt reméltem, a váratlan találkozás legalább meghökkenti annyira, hogy hajlandó lesz szóba állni velem. És már az első sarkon megpillantottam – nem őt, hanem a fényképét, azaz nem is az övét, mert ahogy odaértem a plakáthoz, rájöttem, hogy azon egy nála tíz-tizenöt évvel idősebb nő képmása van: ugyanaz az ōzac, csak kissé már kikerekedve, ugyanaz a sima, hosszú haj (színét a fekete-fehér képen nem lehetett megállapítani), csak sejthetően rövidebb, ahogy a harmincadik évüket betöltött nők hordják. A kép fölött és alatt ezt olvastam:

ŐSBEMUTATÓ! ÚJ MAGYAR DALMŰ!

ARIADNÉ

kamaraopera egy felvonásban

Szövegét írta, zenéjét szerezte
és színpadra állította:

Horkai Andor karnagy,
a sárdi Állami Liszt Ferenc Zeneiskola
igazgatója

Szereplők:

Ariadné Kertai Adrienne (szoprán)
Minótauros Horkai Andor (bariton)
Thészeusz Papp Zoltán (néma szereplő)

Zongorán kísér:

Lányi Péter

Bemutató:

1967. január 1.

a FEGYVERES ERŐK KLUBJÁBAN

Belépődíj: 10 Ft

 - Ezt vastag filctollal áthúzta valaki, és odaírta melléje:

MINDEN JEGY ELKELT.

Erre elmegyek, határoztam rögtön. Horkait ismerem, néhány évig én is jártam zeneiskolába; a szolfézsórákról éppen miatta maradtam el – amikor az angyali türelmű Margit néni megbetegedett, és ő helyettesítette, megriasztott az erőszakos modorával. Folyton gúnyolódott rajtunk, s amint észrevette, hogy fiú létemre a legapróbb sértésre is kibuggyannak a könnyeim, engem választott céltáblának. Kétszer-háromszor végigszenvedtem az óráit, aztán végleg kimaradtam; anyám csak az év végén tudta meg, amikor a

hiányzások miatt a zongoravizsgát se tehettem le. De ki lehet az a Kertai Adrienne? Ezzel a névvel még nem találkoztam. Talán rokona, esetleg egészen közeli rokona Editnek? Jó lenne megismerkedni vele – lehet, hogy ő összehozna bennünket... Papp Zolihoz indultam, aki öt évig színész volt a sóti Nemzeti Színházban, de egyszer részegen összeverekedett valami minisztériumi emberrel (mások szerint 56-ban tagja volt a nemzeti bizottságnak), s emiatt az ország összes színházából kitiltották. Sárdot jelölték ki száműzetése helyéül, s itt jókora orrára mutatva sokáig így mutatkozott be: Publius Ovidius Naso, mígnem egy sértődött tanácsi tisztviselő megnézte a lexikont, s szépen megkérték, hogy viselkedjen rendesen, különben a Soós Sándor Művelődési Házból is kirúgják, pedig már fontolóra vették, hogy ő vezesse az irodalmi színpadot. Zoltán hallgatott a jó szóra. Ennek köszönhetem, hogy – a színpad legjobb versmondójaként – már első gimnazista koromban a famulusa, majd – negyedike – a barátja lettem. Viszont az ivócimborája nem – ettől ő maga óvott meg, pertut is csak az érettségi után ivott velem.

 - Te - kérdeztem Zoltánt az irodájában, abban a kis lyukban, ahol a takarítószerket is tartották -, miféle opera ez az Ariadné? Tényleg Horkai írta? És ki az, aki a női...

 - Marhaság! - bömbölte Zoltán. - Az a tehetségtelen barom úgy lopkodta össze Glucktól meg Richard Strauss-tól.

– Akkor miért játszol benne?

 - Hogy játszom, az túlzás. A végén berohanok, és kimentem a kis Adát a vérnősző szörnyeteg karmaiból.

 - Adát? - csodálkoztam.

[illegible][illegible]

 - Te, Zoltán - folytattam óvatosan -, én nem mehetnék el a bemutatóra? Tudnál jegyet szerezni?

 – Jegy, az már nincs. Nagy esemény ám ez ebben a sárfészekben. Meg elterjedt a hír, hogy... na, de ezt most hagyjuk! Idefigyeli,

lesz időm hazamenni, átöltözni, és jó húsz perccel hét előtt a tisztí klubban vagyok. Ha nem is engednek be jegy nélkül, Zoltánra hivatkozva kihívhatom és figyelmeztethetem Adát. Ada! Most jöttem rá, honnan ismerős ez a név. Gyerekkoromban a legfinomabb csokoládészeletet hívták Adának – akkor nem tudtam, hogy Rákosi Mátyás szülőfalujáról, és hogy épp emiatt tűnt el a boltokból ötvenhat után. Én nagyon sajnáltam – nemcsak olcsó volt (egy forint), hanem egészen különleges ízű, a Sport szeletnél is jobb, az Öcsit és az Inotát pedig össze sem lehetett vele hasonlítani. A papírtok rajza is lenyűgözött: országutat ábrázolt, két oldalán sudár jegenyesorral, a kis méret miatt erősen rövidülő perspektívában, úgyhogy az ábra láthatárán egészen összefutottak a vonalak, mintha ott – egy pontban találkozva – véget is érnének az útszélek egyenesei; és én sokszor elképzeltem, mi lehet *azon túl*: egy még szebb táj, erdőkkel, tavakkal, apró szigetekkel, melyeken a Keringő desszertdoboz táncospárjai forognak, vagy egy hatalmas város vörös téglás gyárai és égbe nyúló üvegpalatái – s talán éppen ezt a várost hívják ADÁ-nak?... És most itt állok a kemeneci erdő szélén, az árvízvédelmi töltésnél, ahol a Sárdra vezető út kezdődik, két oldalán jegenyesorral, és előttem, a messzeségben, az út szalagja elkeskenyedik, és az egy pontban való találkozást csak azért nem láthatom, mert arrafelé már könnyű, délutáni köd lebeg. S azon túl vár rám – de vajon reám vár-e? – ADA, akiről most tudtam meg, hogy nem álombeli táj és nem a jövőendő üvegvárosa, hanem egy szép és vonzó, bár számomra – az életkora miatt is – elérhetetlen asszony. Igaz, hogy az Ada csokoládé címkéjén nyár volt: a fák zöldelltek, a mezőn pipacsok virítottak, most pedig mindent hó borít, a jegenyék zúzmarásak, és csak a mennybolt ugyanolyan kék, s ezen a valóságos tájon is lebukni készül a nap – vagy azon fölkelőben volt? Vagy nem is volt nap rajta?... Mindegy, nekem most mennem kell, nem vesztegethetem tovább az időmet; mindenáron ott kell lennem a bemutatón!... Gyors léptekkel indultam Sárd felé.

[illegible]

 - Elmész ma este, kisfiam? - tudakolta félénken.
 - Zoltán kivisz a víkendházába - válaszoltam, és
lelkifurdalásom támadt: szegény anyám megint egyedül szilveszterezik, s még
arra sem számíthat, hogy a holnap estét vele töltöm. Holnapután meg már
elutazom. De hát úgymint havonta meglátogat Csomorkányban - nyugtattam

magamat, és ebéd után visszafeküdtem a heverőmre, hogy elolvassam a szövegkönyvet.

Így kezdődött:

 Szín: a labirintus trónterme. Minótauros lassan felemelkedik trónszékéből.

MINÓTAUROSZ

A labirintus úgy épült körém,

phogy bármerre is
járom, mindig a

[illegible]

ppofájú, ám vad,
emberszívü rém.

[illegible][illegible][illegible]

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

labirintus
éjsötét

[illegible][illegible][illegible][illegible]

ARIADNÉ
(belép)

Megállj, ne bánts, ó, szörnyeteg!

[illegible][illegible]

[illegible]

 MÁR EGY ÓRÁJA MENTEM - az óránon háromnegyed öt volt, amikor észrevettem: alig haladtam előre. A világ furcsán megváltozott körülöttem. Még mindig nem ment le a nap, holott ebben az évszakban ilyenkor már vaksötétnek kellene lennie; a messzeségben ugyanaz a lenge köd remeg; a mennybolt kékje is ugyanolyan tiszta és határozott, mint amikor elindultam; vakítóan fehérek a behavazott szántóföldek; s mintha harmadszor-negyedszer is ugyanaz a fácánkakas futna át előttem az úton. Autó nem jön, sem az erdőből, sem a város felől... Csend van, hatalmas csend, csak a lépteim ropognak, ha az útpadka jeges hórétegére tévedek. És egyre ólmosabb fáradtság kerít hatalmába; legszívesebben leülnék, hogy néhány percet pihenjek, de tudom, hogy nem lehet – most én vagyok az egyetlen, aki megakadályozhatja... Jaj, ha nem érek oda idejében! Ha most leülök, lefekszem, elalszom, megfagyok... De mi ez? Hiszen ezt a kilométerkövet, ezt a villámperzselt jegenyét, ezt a keréknyomban hányódó olajosflakont már láttam! Mikor is? Tíz perce, félórája,

még korábban... S ha hátranézek, miért látszik még mindig a gát? Az út nyílegyenes, de azt, ami előttem van, ködfátyol takarja, míg az, amit elhagytam, éles kontúrokkal sötétlik: nemcsak a töltés, az erdő csupasz koronái, hanem a fagyott nyúldög is, amely mellett egyszer – vagy kétszer? háromszor? – már elhaladtam... És az órák negyed hatot mutat, a sötétség mégsem ereszkedik le, a várostól való távolság se csökken, pedig már látnom kellene a sárdi dombokat, a gabonátároló sárgára mázolt betonhengereit, a vasúti sorompót – lehetséges, hogy nem jó irányba tartok? Talán egy másik utat építettek a bevonulásom óta? Másik utat, épp ily egyenest? De hová, hová? Hiszen más város nincs erre felé – talán egy új, titkos katonai támaszpont? Akkor bajba kerülök, ha igazoltnak, mert civilben vagyok... Mit tegyek? Visszaforduljak? Mire visszavánszorgok a buszkarosszériához, és felrázom Zoltánt, ráveszem, hogy beüljön a Trabantjába, már késő lesz... És most megint ugyanaz a kővé dermedt nyúltetem, előttem átsurranó fácán, gyászszalagos, csorba kilométerkő, belapult olajosflakon, zúzmaralepetten is fekete, villámsújtotta jegenyetörzs – hat órák, a még mindig szünetlen, átható, fagyos fényességben... Ekkor értettem meg, hogy hasztalan minden erőfeszitésem, mert EGYENES LABIRINTUSba kerültem.

[illegible]

 - Elolvastad a librettót? - rezzentett fel Zoltán.

[illegible][illegible]

 - Versnek talán nem, csak amiről szól. Nem is értem, hogy lehet ezt Sárdon...

 - Te még sok mindent nem értesz. - Zoltán könnyezve hagymát metélt és vágtyakozóan sandított a borosüvegre. - Tölts már

- Hogy is értenéd? Amikor Horkai beállított hozzám a pálinkával, és az egyik üveget mindjárt ki is hörpintettük, teljesen elázva kibökte, hogy a kelléktőrön kívül van ám egy ugyanolyan igazi tűre is, és az előadáson azzal fogja leszúrni Adát, ha addig nem lesz az övé. Meg is kért, hogy ne siessek a berohanással.

É te megígérted neki?

– Meg. De csak azért, hogy elaltassam az éberségét. Ámbár, ha jól meggondolom, Adának jobb lenne meghalnia, mint hogy annak a másik vérnősző baromnak a prédája legyen...

Olyan hányinger fogott el, hogy jobbnak láttam rögtön kirohanni a házból és a szűz havon könnyíteni magamon. Szűz hó, mint amilyen én vagyok. Okádnom kellett a saját szüzességemtől.

 - Rosszul vagy? - Zoltán nagyon részvevő lett,
amikor visszatántorogtam. - Feküdj le, cimborá, én még eliszogatok magamban.

[illegible]

 Zoltán füttyentett: - Szóval ezért izgatod magad annyira. Hát jó, ne félj, idejében ott leszünk és vigyázni fogunk, hogy Bakos elvtárs egyetlen karcolás nélkül kaphassa meg, ami jár neki.

 - Miért beszélsz így? - bögtem. - Hiszen én nem a Bakos, még csak nem is Edit miatt... Hanem miattad! Magadra vennél ekkora bűnt, mert neked se feküdt le?

[illegible][illegible][illegible][illegible]

a perspektíva
 végén

 köd borong;

[illegible][illegible]

 zsírjában serceg egyre:

[illegible]

szél
ölen,

 felpöndörödve-feketedve,

[illegible][illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

de az,
mit árva
és
póznájára tűz:
és
semmi,
és
és
Semmi,
és
SEMMI csak...
és
EGYENES
LABIRINTUS, E-GYE-NES-LA-BI-RIN-TUS, SUT-NIR-IB-AL-SEN-EGY-E,
SUTNIRIBAL SEGYENE – suttogtam visszafelé is felismerésemet, amíg a mutató a
hét felé közeledett, és ekkor... ekkor végre... a klapanciák labirintusából fényre
lépve, RÁJÖTTEM, MIT KELL TENNEM. Becsuktam a szememet, és karomat –
akárha vak lennék – előrenyújtva, mentem, mentem, mentem, mentem, mentem,
mentem, mentem, és egyszer csak mozdony sípot, vonatkerék-zakatakatakát
hallottam és borízú bakterhangot: – Fiatalember, álljon meg, nekimegy a
sorompónak!
Kinyitottam a szememet: ott álltam Sárd szélén, a
gyengén megvilágított vasúti átjáró előtt. PONTOSAN HÉT ÓRA VOLT.

KÉSO VOLT HAZAMENNI, egyenesen a tiszti klubba indultam. Csak beengedjenek! Nem is annyira az öltözetem, inkább annak állapota miatt aggódtam. Töredezett kérgű, hólatyaktól kifehéredett bakancsom; kinőtt, elkoszolódott télikabátom; fejemen apámnak az ötvenes évekből megmaradt műszőrmés, kék posztósapkája (csak a vörös csillagos jelvényt szereltem le róla), – nincs az a portás, aki ilyen toprongyosan jobb helyre – és a fegyveres erők klubja annak számított – beeresztene.

Nem is tévedtem. A ruhatáros-portás rögtön kiszúrt, hiába próbáltam behúzott nyakkal elslisszolni mellette.

– Az elvtárs hova megy? Van belépője?

– Nincs, de én csak az operára... Tud jegyet adni?

– Minden jegy elfogyott, és már tíz perce megy az előadás. Úgyhogy menjen innen, kérem szépen!

– De én... de én katona vagyok, és a Kiss százados azt mondta...

– Katona, civilben? – A portás – nyugdíjas rendőr lehetett – körülnézett. A presszó ajtajában éppen akkor jelent meg egy bizonytalan mozgású vegyvédelmi tiszt.

– Főhadnagy elvtárs, legyen szíves! Ez a fiatalember azt állítja, hogy katona, és valami Kiss századost keres.

– Akkor nem engem, mert én Jánvári vagyok – állapította meg derűsen a főhadnagy. Majd, összeszedve magát: – Megmutatná az igazolványát?

Remegve kotortam elő a katonakönyvemet; benne volt, összehajtogatva, a szabadságos papírom is.

– Bakó Imre honvéd, csomorkányi lövészezred, három nap szabadság – összegezte a főhadnagy. – És mit jelent ez a polgári hacuka?

– Főhadnagy elvtárs, jelentem, az úgy volt...

– Ne jelentsen! – legyintett a vegyvédelmis. – Egy nyúl nekem ne jelentsen, hanem örüljön, hogy jókedvemben talált. Távozhat!

Nem mozdultam, s ez őszinte megrökönyödést váltott ki belőle: – Na, mi van? Mondtam, hogy lelépni. Bevitessem a VÁP-ra?

– Főhadnagy elvtárs, jelentem, nekem okvetlenül be kell jutnom az operaelőadásra. Nem bánom, ha utána lecsukat, de...

– Opera, mi? Az kéne! Meg szavalóverseny, kulturális seregszemle, istenfasza! Ne bassza meg a kopasz, kurva úristen!... –

üvöltötte, teljesen kikelve magából. – Persze, előfelvételis a fiatalúr! Egyetemi század! Rohadt, sumák banda – de majd én meghajtom magukat, hogy vízipólozni fognak a tökeik! Járőr, hozzám! – Ezt már egészen elhaló hangon mondta, és a ruhatári pulton áthajolva, sugárban hányni kezdett. Én pedig, a nyugdíjas rendőr meglepetését kihasználva, kimenekültem az utcára.

Álltam a színházterem vastagon elfüggönyözött ablakai alatt, s igyekeztem elkapni néhány hangfoszlányt. Zongoraakkordokat, sikító női hangot, Horkai reszelős baritonját hallottam, de a főutcán vonuló katonai gépkocsioszlop dübörgése ezt is csakhamar elnyomta.

– „Hová mehetnek ezek ilyenkor?” – gondoltam dühösen, s már majdnem lemondtam a bejutásról, amikor eszembe villant a megoldás. A tiszti klub mögötti házban lakik Varga Karcsi, aki egyszer megmutatta, hogy pincéjüket csak egy rozsdás vasrács választja el a klub alagsorától. Ha azt ki tudjuk nyitni, már bent vagyok az épületben, és az alagsoron, konyhán, éttermen keresztül – a cerberust megkerülve – eljuthatok a színházteremig.

Karcsi, szerencsémre, otthon volt, és elég könnyen rávettem arra, hogy segítsen nekem; még a zseblámpáját is kölcsönadta. Együtt vertük le a rácsról a lakatot, de ezután már egyedül folytattam az utat: a lámpa fényfonala vezetett...

Először a széntárolóba kerültem. Alaposan összekentem magam, amíg átvergődtem a briketthegeyeken; reméltem, hogy találok majd vízcsapot, ahol kezet, arcot moshatok – persze, nem találtam... A krumpliraktár következett; a kékesfehér burgonycsírák egymásba gabalyodva, párzó kígyókként kúsztak a keskeny ablakok felé, szisszenve nyomódtak szét a talpam alatt, mérges nyálat fröccsentettek a bakancsomra... Poros pókhálóréteggel fedett, bezárt vasajtóba ütköztem, kétségbeesetten feszültem neki; lassan, csikorogva engedett – a zár nyelve elrozsdállhatott rég –, s óvóhelyszerűen kiöblösödő helyiségbe nyílt. Végigfuttattam rajta a zseblámpa gyöngye fénykörét: nyolc-tíz megroggyant sodronyú, emeletes vaságyat láttam, dohos pokrócok, huzat nélküli, nedvességfoltos párnák tornyosultak rajtuk; az egyik kupacot a rászáradt, megfeketedett vértől mocskos, kibomlott gézturbán koronázta. Az ágyak között világháborús német páncélöklök, táratlan PPS-géppisztolyok, kiszakadt vattabélésű pufajkák és birodalmi sasos tisztisapkák heverték testvéri összevisszaságban. A sarokban felfedeztem egy halom tányéraknát, szögre akasztott kukoricagránát-füzért, s ami a legjobban meglepett: egy szétszerelt, vízhűtéses Maxim-géppuskát, amelynek csövét valaha gondosan

zsákvászonba bugyolálták, de mostanra már csak penészes rongydarabok lógtak róla. Rozsdás, kicsorbult bajonettbe botlottam – magamhoz vettem, hátha szükségem lesz rá... A harmadik helyiség ajtaján elég volt a kilincset lenyomni – az olajfoltos cementpadlót nemrég takaríthatták, a falhoz támasztva állt a felmosóronggyal körütekert fejű partvis és a felfordított bádogvödör, mellette – gúlába rakva – vörös és nemzetiszínű zászlók – az egyik trikolórt kibontottam: hatalmas lyuk tátongott rajta... Már mélyen az épület belsejében járhattam, de feljáratnak nem volt nyoma. Szűk folyosó vezetett tovább, sűrűn sorakozó zárkaajtók mentén; nyögéseket, sóhajokat, hörgést, kopogtatást véltem hallani mögülük, de a kémlelőnyílásokon bekukkantva üres priccseket, kövér árnyéket vető kübliket láttam, más semmit... A folyosó jobbra kanyarodott, és meredek csigalépcsőnél ért véget – jobb híján kapaszkodni kezdtem fölfelé. A padlásra kerültem. Körbevilágítottam; április negyedik, május elseje, november hetedik transzparens, Lenin-, Sztálin-, Rákosi- és szerényebb méretű Kádár-képek álltak egymás mellett, a tetőgerendáknak támasztva, köztük néhány tabló az ellenforradalom rémtetteiről, a szovjet-magyar fegyverbarátságról és a Csehszlovákia területén megrendezett, Vltava fedőnevű hadgyakorlatról. Arrébb letört orrú, aranyozott gipsz Lenin-mellszobrok hunyorogtak, mintha figyelmeztetni akarnának: – Ne üsd az orrodat abba, ami itt történik! Nem fogadtam meg a tanácsot, tovább mentem, a keresztben fekvő, ezüst színűre mázolt felszabadulási emlékmű nőalakján is átlépve, s már-már lemondtam arról, hogy valaha még lejutok innen, amikor egészen közlelől, szinte a lábam alól, fénysugarak szöktek vibrálva, egymást keresztezve a magasba, és meghallottam Ada éterien tiszta, gyönyörű szopránját. Letérdeltem – a színpad mennyezetébe vágott csapóajtó volt előttem.

Testvérem,
drága jó fivérem,

[illegible][illegible]

bűnbeesésem!

Én Thészeusz karjaiba

vágyom csak, és hiába kérlelsz, -

nehézpegy méh szült minket, ne feledd!

Ha meggyalázol - elemésztessz;

ne ontsd ki szűzi véremet!

- énekelte Ariadné, azaz Kertai Adrienne, és a mesterkéletlen, ki tudja, honnan kölcsönzött dallamot annyi érzéssel töltötte meg, hogy kicsordultak a könnyeim, és azt szerettem volna, hogy még sokáig, nagyon sokáig énekeljen - hadd pihenjek meg itt, a hideg, enyv- és porszagú padláson, és zokogjak, mint két éve, amikor anyámnak elpanaszoltam, hogy Edit nem hallgatott meg, s aztán szégyenkezve, mert úgy viselkedtem, mint egy megvert kisgyerek, bezárkóztam a szobámba - anyám hiába zörgetett -, és késő éjszakáig Rilkét olvastam... Könnyeim végigfolytak szénporos arcomon, rátelepedtek pókhálós bajuszomra - szivárgó taknyomat a kabátujjammal kellett letörölnöm, mert zsebkendő nem volt nálam -, most éreztem meg először, mennyire elcsigázott ez a két nap és a megelőző hónapok: az örökös kialvatlanság, az ostoba ivászat, a reménytelen gyaloglás, a megaláztatások sorozata, ami a bevonulásom óta ért - de most szerettem volna magamhoz ölelni Juhász örvezetőt, aki a röhögő öregkatonák előtt gyakoroltatta velem a vigyázzmenetet, a hadtápos őrmestert, akinek parancsára könyékig turkáltam a moslékban, és azt a részeg vegyvédelmis főhadnagyot, aki az imént ki

akart zavarni a klubból; mindenkit, mindegyiket megbocsátó ölelésembe fogadtam volna – még azt a gépkocsizót is, aki krumplipucolás közben azzal dicsekedett, hogy a gyakorlaton parasztlányokat szedett fel, és az erdőbe hajtva a társaival megerőszakolta őket, meg Mancman tizedest, aki háromszor mosatta fel velem a folyosót takarodó után, mert ahhoz nem kell érettségi –, ezt az egész, butaságból gonosz, bumfordi, de szeretetre méltó világot, amelyben ilyen csodák teremnek, mint Kertai Adrienne – Ada – énekhangja... Ám az ária véget ért, és én megszorítottam a bajonettet, amellyel most már – merő szeretetből – ölni tudnék. Résen kell lennem: közeledik a végkifejlet.

A zongoraszólam újabb örült kakofóniái alatt, melyeket Lányi Péter még túl is játszhatott, lassan felemeltem a csapóajtót. Nem vettek észre.

Adrienne-t ebből a szögből alig láttam, csak sötétszőke haja, görögösen redőzött, fehér ruhája villant meg a reflektorok fényében; Horkaival azonban farkasszemet nézhettem volna, ha fölpillant rám – szerencsére, nem tette. Bikamaszkat nem viselt – talán zavarta volna az éneklésben, meg anélkül is elég rút volt, fején a jelmezkölcsönzőből származó kétszarvú vikingsisakkal, amelynek a bikaságát kellett jelképeznie. A púpos, alacsony emberke innen felülről még szánalmasabb, groteszkebb jelenség volt, mint amilyennek az emlékezetem őrizte. Előrelépett, majdnem felbukva a lába közé csavarodott vörös palástban...

MINÓTAUROSZ

Te kis pisis
penészvirág,

szűz, bár az
ujjadtól aligha,

pte sérted meg a

Aszterioszt, a Csillagost ma?

[illegible][illegible][illegible][illegible]

másodpercben; a közönség, a tegnapi vérszagok emlékéitől remegő gyomrá, a pokol bugyrait beleikben hordozó, finomnak hitt kölniktől, arcvizektől szagló nők és férfiak: rendőrök, katonák, civilek; a közönség, amelyet most, amikor nem is láttam, láttam meg először életemben, felhördült, felsikoltott, felüvöltött, felugrás előtti görcsbe rándult, és várta, várta, várta, várta, várta, várta, várta AZ IGAZSÁG PILLANATÁT...

Ám ekkor én, kezemben a rozsdás bajonettel, leugrottam a színpadra, és a zenetanár töre az én kabátomat hasította végig. Egyensúlyomat veszítve elestem, magammal rántva a halálra rémült Kertai Adrienne-t. De tüstént felpattantam, felsegítettem az énekesnőt, és fegyveremet Horkaira szegeztem. A gnóm bénultan állt, alig három lépésre tőlünk, éles és mégis hasznavehetetlen törét szorongatva, majd – helyzete reménytelenségét megértve – arcára sátáni vigyort erőltetett, és odaszólt a zongoristának: – Ne hagyd abba, Péterkém! A finálé még hátra van.

Lányi Péter bólintott, erős, vékony ujjaival lecsapott a billentyűkre (a kormányzó lépteire ismertem a Don Giovanniból), Horkai pedig – mintegy bizonyítva, hogy nem ártalmatlan kellék van a kezében – markolatig saját mellkasába döfte a tört. És még volt annyi ereje, hogy elhörögje a Bajazzókból lopott mondatot: – FINITA LA COMMEDIA!

EGY ÓRA MÚLVA még mindig az öltözőül szolgáló klubparancsnoki irodában ültünk. A holttestet már elszállították, s a késve, bár lóhalálában érkezett Papp Zolit Adrienne gúnyos szemrehányással elzavarta. (Én azért utánamentem, és megkértem, szóljon be anyámhoz: ne nyugtalankodjék, hamarosan hazamegyek.) Kettesben maradtunk. Jobb kezem sajgott a szorításoktól: mindenki, aki előbb tán Ada vérét akarta látni, bejött gratulálni; a helyőrségparancsnok – szabálytalan külsőmtől nagyvonalúan eltekintve – megígérte, hogy kitüntetésre terjesztet fel az alakulatomnál. Ada mosolyogva figyelt a háttérből. Ő senkivel sem volt hajlandó szóba állni, a tolakodókat hozzám irányította, hagyta, hogy egyedül sütkérezzem a dicsőség fényében, bár ettől nekem csak a szájízem keseredett meg, mert én csakis az ő elismerésére vágytam. Ezért nem mozdultam azután sem, hogy a közönség már széteszolt, és a klub élete visszazökkent a megszokott kerékvágásba: a presszóból részeg gajdolás hallatszott, és a portás ismét elutasított valakit, akik megpróbáltak behatolni a fegyveres erők szentélyébe.

– Na, kiskatona, hazakísérsz? – kérdezte Adrienne, megjátszottnak tetsző kacérsággal.

- Nocsak - mondta Ada, és megszorította a karomat -, látom, kezdesz felbátorodni. Igaz, bocsáss meg, a bátorságodat már bebizonyítottad ma este.

 - Te emlékszel rá, hogy ötvenhat előtt a legfinomabb csokoládét hívták Adának? - kérdeztem tőle, miközben Edit kislányalakja úgy olvadt szét bennem, mint egy csokoládéfigura.

 - Meg engem - biccentett Ada. - Szerettem is nagyon, gyűjtöttem a címkeit...

 - A jegenyés országúttal, ami összefut a horizonton? - vágtam közbe lelkendezve.

- Azzal. Meg is vannak tán még Sóton, egy keringős dobozban.

- Nekem ajándékoznál egyet?

[illegible][illegible]

 - De nem fordultál vissza - mondta Ada, és hangjában árnyalata sem érződött a gúlynak. - Miért nem? Hiszen egyáltalán nem volt biztos, hogy Horkai valóban meg akar ölni, és nem is ismertél engem.

 Zavartan kezdtem magyarázni, hogy a plakáton levő képen nagyon hasonlított egy kislányra, akibe régebben – ezt a *régebbent* nyomatékosan hangsúlyoztam – szerelmes voltam, és hogy emiatt faggattam ki az előadásról Papp Zolit, aki aztán kint, a házában, elkotyogta... itt megakadtam, mert nem akartam szegény Zoltánt bemártani, és belefogtam a mentetetésébe, hogy ő is csak részeg fecsegésnek vélte, amit Horkai... és hogy különben is közbelépett volna, de nagyon rosszul lett, nem tudott felkelni, ezért indultam el egyedül... azonban rá se kell haragudni, hiszen amint magához tért, berobogott a városba, és...

 - Megérkeztünk - szakított félbe Ada. Kezet nyújtott. Én nem fogadtam el.

 - Olyan jó lenne még beszélgetni - morogtam. - Holnap visszautazom Csomorkányba, és hónapokig ismét nem hallok emberi szót. Nem sétálnánk még egy keveset? Legalább a sarokig... - És reszketés fogott el, mintha ennek az eszeveszett és gyönyörű napnak minden feszültsége egyszerre tört volna ki belőlem. Iszonyúan szégyelltem magam: leginkább azért, mert - bár tudtam, hogy sarkon kéne fordulnom és elszaladnom - képtelen voltam

[illegible]

el némileg a jobb szemöldöke felett - néztem, néztem, és csak a hangja muzsikáját hallottam; jóval később - másod-, harmadnap - raktam össze szikkadt elmémben, mit is mondott. Voltaképpen banális történet kerekedett ki a szavaiból. Igen, énekesnőnek készült, be is hívták próbaéneklésre a porlódi színház operatagozatára, de közbejött a forradalom - így mondta -, a meghallgatás elmaradt; aztán néhány nappal később a bátyját lelőtték Pesten, az anyja idegösszeroppanást kapott, s neki haza kellett utaznia Sótra, az anyját ápolta hónapokig - de így legalább kimaradt az eseményekből, mert a diáktársai közül többen - lányok is - börtönbe kerültek. Utána befejezte a tanárképzőt, és férjhez ment egy nála tíz évvel idősebb nőgyógyászhoz, aki rohamosan emelkedett fölfelé a ranglétrán, mivel a kollégái nagy része disszidált - két év múlva főorvos lett az osztályán, majd - miután a pártba is belépett - kórházigazgató. Csakhogy tavaly küldöttséget vezetett Franciaországba, és kint maradt. Adát kidobták a szolgálati lakásból, s mert a férje készpénzt se hagyott maga után, csak kártyaadósságokat, kénytelen volt állást vállalni - így került Sárdra. Az orvos férj az énekesnői pályának még a gondolatát se tudta elviselni, ezért aztán most...

 - ... most itt vagyok megöregedve; a hangom is elment már; nem lett belőlem senki és semmi. - Ada minden átmenet nélkül sírva fakadt, s még mielőtt valami vigasztalót mondhattam volna neki, hányinger fogta el, és szájára szorított kézzel, öklendezve rohant ki a szobából. Gyámoltalanul toporogtam a fürdőszoba előtt – hallottam, hogy ilyenkor a fejét kell tartani annak, aki hány, de hát megtehetem-e ezt egy istennővel? –, s attól is félttem, hogy a lármára előcsoszog az öregasszony; visszakullogtam hát a szobába, s a falon átsűrődő zajokat hallgattam, készen arra, hogy szükség esetén Ada segítségére siessek.

 Tíz perc múlva betántorgott, és falfehéren ült vissza a fotelbe.

 - Most, ugye, undorodsz tőlem? - kérdezte. - Látod, ez vagyok én: egy elhagyott, izákos nőcske - nem a te Ariadnéd! Pedig Horkai nyálás udvarlását is azért tűrtem el, hogy végre megint énekelhessek. De hiába, minden hiába - ez lett a vége! Leittam magam előtted - minden este ezt szoktam, csak magamban -, és most te is úgy nézel, úgy nézhetsz rám, mint egy... mint egy rongyra. Nagyon kérek, menj, menj most innen!

 - Ada, édes, egyetlen, drága, csodálatos Ada! - vetettem magam a lába elé. - Hidd el, hidd el, hogy én nem, én nem... számomra te vagy a legszebb, legtisztább nő a világon. Ezt éreztem meg már akkor, amikor a plakáton megláttalak. Hogy minden, ami eddig, előtted, minden semmi volt és

tévedés, gyerekes ostobaság. De érted, teérted én mindent megtennék... annál is
többet, amit ma... teljesen véletlenül... Ha akarod, én most... én most az összes
konyakot megiszom, és sokkal részegebb leszek, mint te, hogy ne szégyenkezz
előttem!

[illegible]

Fölnéztem rá, könnyesen csillogó szemmel, és nem mertem, még mindig nem mertem kimondani, mi az, amire a világon a legjobban vágyakozom.

Ada felállt:

 - Várj, kimegyek a fürdőszobába. Fogat mosok,
hogy ne érezd rajtam a hányásszagot.

[illegible]

meg veled.” – „Miért nem?” – „Mert nem. Majd megérted.” – „Sohasem fogom megérteni.” – „Dehogynem. Inkább ölelj meg még egyszer! Vagy nagyon fáradt vagy?” – „Jaj, dehogy!” – Később, újabb fényévekkel később, elmondta, hogy Bakos Dénes, aki holnap érkezik meg közép-ázsiai tanulmányútjáról, elutazása előtt megkérte a kezét. Azt ígérte neki, ha lehull a hó, csengős szánnal fog érte jönni. Elszorult a szívem. – „Igent mondtál?” – kérdeztem. – „Nem, persze hogy nem!” – válaszolta. – „Csak olyan rossz volt egyedül. Különösen, hogy Horkai nem ment le a nyakamról.” – „Lefeküdtél Bakossal?” – kérdeztem felháborodottan. – „Nem, dehogy, hova gondolsz?” – tiltakozott, de én nem éreztem őszintének a tiltakozását. „Ne haragudj!” – nyúlt utánam. – „Kár volt szóba hozni. Úgysem komoly.” – „Csak én?” – „Csak te” – hagyta rám, aztán felkelt, és előkereste a második konyakosüveget. Én már nem ittam...

És most itt fekszik, félig kitakarózva, felcsúszott kombinéval, megmutatva labirintusa sűrű bozóttal fedett, rózsaszínű bejáratát. Itt fekszik és szuszog, szuszog mellettem; és én nem merek lehajolni hozzá, hogy megcsókoljam, mert ajkai közül valószínűleg kiábrándító alkoholbűz árad. Vagy mégsem? Talán az is ugyanúgy elég, megtisztul benne, mint az összes eddigi kényszeredett-mocskos ölelések? Vagy ő egyformán élvezte valamennyit? Jobb, ha nem tudom meg. Hálával tartozom neki, mert megszabadított a fiúszüzesség kínjaitól – miért keressek újabb kínokat általa? Vajon Ariadnénak se Thészeusz volt az első? Lehet, hogy ő is tizenhárom évvel idősebb volt az athéni királyfinál, s Thészeusz ezért hagyta őt magára Naxosz szigetén? Ariadné is iszákos volt? Mi más lehetett volna?! Rideg, csak a hatalomba szerelmes atyja, nimfomániás anyja mellett, a mindenki előtt dugdosott, torzszülött fivér árnyékában... Hiszen Bakkhosz jó előre kiszemelte őt magának, mint Adát Bakos elvtárs... Nem ugyanez történik-e meg most mivelünk? A labirintus végpontja, ahol Ada édes párhuzamosai összefutnak, nem a kielégülésem – a kielégülésünk – pillanata-e, amin túl már csak az üres feketeség tátong és a pokol lángjai törnek át a megrepedezett agyagkérgeken?... Utam véget ért: áthajolhatok a hajóorr formájú beton mellvéden, nézhetek, de nem léphetek át a világokat szülő vagy még semmibbé váló Semmibe.

Felkeltem, és az ablakhoz léptem. Hajnalodott. És a kopár, kékekszürke derengésben váratlanul eleredt a hó. Sűrűn, egyre sűrűbben hulltak-keringtek a kövér, összetapadt hópelyhek; és én arra gondoltam, amíg kifelé bámultam és a röptüket követtem, hogy milyen csodálatos, kalandokban és élvezetekben gazdag élet vár reám. A Minótauroszt már legyőztem, nemsokára diadalt aratok a kentaurok felett is, megküzdök az

amazonokkal, törvényeket adok Athénnek, leszálok az Alvilágba, elrabolom Helenét, s végül – annyi véres győzelem, lesújtó kudarc és csalódás után – Szkürosz szigetén a féltékeny Lükomédész a tengerbe taszít majd. De a hálás athéniaiak évszázadok múltán kiemelnek szegényes síromból, és istenek kovácsolta pajzsommal, dárdámmal együtt méltó helyre temetnek, és az idők végezetéig tisztelni fogják az emlékemet.

És Adrienne-Ada-Ariadné, aki részegen, elcsigázva, szemérmetlenül kitakarózva alszik mögöttem a feldúlt takarók, párnák között – neki mi lesz a sorsa? Őérte holnap este, mire megvastagszik és keményre fagy a hó, eljön csengős szánján Bakos Dénes, ahogy ígérte, és gyöngé ellenkezésével nem törődve magával ragadja őt. Délebbre érve a szánt cicomás hintóra, az Égei-tenger partján a hintót hatevezős gályára cseréli, s azon érkeznek meg Lémnosz szigetére, ahol Bakkhosz feleségül veszi Ariadnét, és fejét a Hóráktól és Aphroditétől kapott koszorúval ékesíti.

Ezeket gondoltam, a kavargó hóesésbe feledkezve, mielőtt kilopakodtam Kertai Adrienne albérleti szobájából – óvatosan, hogy a házinéni meg ne lásson. Anyám kisírt szemmel fogadott, de nem tett szemrehányást, szótlanul csomagolta össze a holmimat.

Másfél óra múlva már a vonaton ültem. Háromnegyed tizenkettőre – tizenöt perccel a szabadságom lejártá előtt – értem be a laktanyába.

(Baka István [Beavatások](#) című kötetéből)

[← Előző oldal](#)